

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหายาเสพติดได้กลายเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของชาติและการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การพัฒนาบุคลากรและคุณภาพชีวิตของประชากร แม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดพยายามหาวิธีป้องกัน และแก้ไขปัญหามา แต่สภาพปัญหาดังกล่าวก็มิได้ลดน้อยลง แต่กลับมีความรุนแรงมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการประกาศชัยชนะสงครามยาเสพติดในปี 2547 เป็นต้นมา ยังปรากฏ ผู้ค้า ผู้เสพ เกี่ยวข้องกับยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ทั้งกลุ่มเก่า กลุ่มใหม่เกิดขึ้นตลอดเวลา สถิติผู้เข้ารับการรักษาในปี 2549 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกลุ่มใหม่ อยู่ในช่วงอายุ 13 - 18 ปี เป็นผู้เสพรายใหม่ประมาณร้อยละ 26.30 รายเก่าประมาณร้อยละ 73.70 ผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนว่างงาน รองลงมาคือ กรรมกร เกษตรกร และนักเรียนนักศึกษา ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2549)

จากรายงานการติดตามประเมินผล และเฝ้าระวังสถานการณ์ยาเสพติดของประเทศไทย ในระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม – 31 กรกฎาคม 2547 พบว่าสถานการณ์ด้านกลุ่มผู้ผลิต/ผู้ค้า (Supply) มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จำนวนผู้ค้ายาเสพติดเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.50 ความยากง่ายในการซื้อขายเสพติดเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.8 การแพร่ระบาดของยาเสพติดเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.10 เมื่อเทียบกับ ปี 2546 (คณะกรรมการการประเมินผล ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด, 2547, หน้า 2) จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ช่วงปี 2539 – 2549 เมื่อพิจารณาเฉพาะฐานความผิดที่เกี่ยวกับคดียาเสพติด พบว่าจำนวนคดีได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องจากจำนวน 5,310 คดี ในปี 2547 เป็นจำนวน 6,542 คดี ในปี 2548 และสำหรับปี 2549 จำนวนคดีช่วงเดือนมกราคม – พฤศจิกายน มีจำนวน 7,893 คดี เป็นความผิดที่เกี่ยวกับยาบ้ามากที่สุด รองลงมาได้แก่สารระเหย กัญชา ตามลำดับ (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2550)

ปัญหามิได้มีแค่การใช้ยาเสพติดในโรงเรียนเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการที่นักเรียนได้มีส่วนในการเป็นผู้ขายให้กับเพื่อนนักเรียนด้วยตนเอง มีทั้งลักษณะของการขายเพื่อหารายได้สำหรับการซื้อหาเสพติดมาใช้เอง และการขายในลักษณะของการเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ

ค้าขายยาเสพติดรายย่อยที่ปลอมตัวเป็นนักเรียนเข้าไปในโรงเรียน ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการ ทำทนายกฎหมายอย่างย้ง ลึงน่าเป็นห่วงสำหรับนักเรียนกลุ่มนี้คือ การสูญเสียทรัพยากรที่สำคัญ อันเป็นกำลังแรงงานของชาติในอนาคต เกิดความล้มเหลวลงทางการศึกษา ความเสียหายของเศรษฐกิจในครอบครัวที่คาดหวังถึงการมีงานทำของลูกหลานภายหลังจากจบการศึกษาปัญหาสุขภาพร่างกายอันเนื่องมาจากการใช้ยาเสพติด และโรคร้ายแรงอันเนื่องมาจากการมีแนวทางเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการติดเชื้อโรคเอดส์ของนักเรียน

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการใช้ยาเสพติด (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2540) ที่สำคัญได้แก่

1. ความต้องการฤทธิ์อันพึงประสงค์ของยาเสพติด
2. บุคลิกภาพของผู้ติดยาเสพติด หรือพื้นฐานทางจิตใจของบุคคลแต่ละคนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บางคนหันไปพึ่งพายาเสพติด ผู้ที่ติดยาเสพติดมักมีพื้นฐานทางจิตใจที่อ่อนแอ ขาดความมั่นคงในบุคลิกภาพ มีความต้องการพึ่งพิงผู้อื่นสูง มีวุฒิภาวะต่ำ ขาดความรับผิดชอบ สาเหตุของความบกพร่องทางจิตใจของผู้ติดยาเสพติด เกี่ยวข้องกับพื้นฐานครอบครัว และการเลี้ยงดูในวัยเด็ก เช่น มีครอบครัวที่แตกแยก ขาดความรักความเข้าใจ สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ขาดที่พึ่งทางใจ ถูกกดดัน เป็นต้น
3. พฤติกรรมการเลียนแบบ ปัจจัยนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ค่านิยมของสังคม และวัฒนธรรม กลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเลียนแบบคนอื่นได้ง่าย ได้แก่ เด็ก และคนที่ขาดเอกลักษณ์ของตนเอง วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเลียนแบบเพื่อน กล่าวว่ามันจะแปลกแยกจากกลุ่มเพื่อน จึงมักทำตามเพื่อน ถูกชักจูงง่าย ประกอบกับเป็นวัยที่มักมีความว้าวุ่นสับสนทางจิตใจ จึงพบว่ายาเสพติดแพร่หลายไปได้ง่ายในหมู่วัยรุ่น

4. ความง่ายของการหายาเสพติด ประเทศใดมีแหล่งผลิต และขบวนการค้ายาเสพติดจำนวนมาก ประเทศนั้นจะมีปัญหาหายาเสพติดมาก

เยาวชนเป็นวัยคาบเกี่ยวระหว่างเด็ก กับผู้ใหญ่ ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 10 – 24 ปี วัยนี้มีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ อารมณ์ และมีปัญหาการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม หรือเพื่อนวัยเดียวกันอีกด้วย ซึ่งพบว่าเยาวชนเป็นวัยที่มีความสับสนทางจิตใจ และอารมณ์มากที่สุด วัยนี้เป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง เชื่อมมั่นในตนเอง รักเพื่อน เชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ และด้วยเหตุผลที่หายาเสพติดสามารถซื้อขายได้ง่าย จึงเป็นเหตุให้หายาเสพติดแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว เข้าสู่โรงเรียนไปยังกลุ่มนักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากร และเป็นกำลังของชาติที่สำคัญยิ่งในอนาคต (ภาวิณี อยู่ประเสริฐ, 2540, หน้า 1) ตลอดทั้งปัญหาหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน มีผลโดยตรงต่อตัวผู้เสพ และส่งผลกระทบต่อผู้ใกล้ชิด สังคม และประเทศชาตินำมาซึ่งความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล (เพลินดา กะถัมพากร,

2544, หน้า 2) ซึ่งพ่อแม่ ครู อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรสอดส่องดูแลสร้างเกราะป้องกัน เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดให้แก่เยาวชนอย่างใกล้ชิด

การแก้ปัญหาเสพติดต้องแก้ทุกสาเหตุไปพร้อม ๆ กัน การส่งเสริมสุขภาพจิต ครอบครัว ช่วยให้เด็กมีสุขภาพจิตดี มีพื้นฐานทางจิตใจที่มั่นคง และสามารถปฏิเสธยาเสพติดได้ ไม่ยอมให้ใครมาชักจูงได้โดยง่าย แต่ก็ยังเป็นปัจจัยที่แก้ได้ยาก เพราะเราไม่มีความสามารถไปควบคุม การเกิดของประชากร หรือไปบังคับคนที่มันแนวโน้มจะก่อปัญหาไม่ให้มีลูกได้ เนื่องจากเรื่อง ดังกล่าวเป็นสิทธิมนุษยชน

การมีกฎหมายที่เด็ดขาดและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง โดยไม่มีบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ แสวงหาประโยชน์จากการค้ายาเสพติด น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่ใช้ได้ผล ดังจะเห็นได้จากประเทศ เพื่อนบ้านของเราบางประเทศ ซึ่งคนในประเทศของเขาอมเสียเสรีภาพส่วนบุคคลบางอย่าง เพื่อแลกกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

จากความร้ายแรงของปัญหาเสพติด จะพบว่าไม่ใช่เฉพาะแค่ตัวผู้เสพเท่านั้นที่ได้รับ ผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด แต่บุคคลรอบข้าง หรือครอบครัวของผู้เสพยาจะได้รับผลกระทบ ตามไปด้วย โดยจะก่อให้เกิดความโศกเศร้าเสียใจ ความทุกข์ใจของพ่อแม่ผู้ปกครอง คนใน ครอบครัวของผู้เสพยาเสพติด

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเห็นสถาบันครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานราชการหรือสถานบำบัดต่าง ๆ ที่ต้องร่วมมือกันเพื่อหาวิธีดำเนินงาน หรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่เป็นทั้งแหล่งที่ให้ ความรู้ และแหล่งที่สามารถเกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ง่ายนั้น ควรจะต้องมีการเตรียมการ การวางแผน และมีวิธีการดำเนินต่าง ๆ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาเสพติดที่จะเกิดขึ้น รวมทั้ง เพื่อเป็นการลดจำนวนนักเรียนที่เสพยา หรือใช้ยาเสพติดให้น้อยลง เนื่องมาจากกลุ่มนักเรียนนั้น เป็นช่วงวัยที่เรียกว่า วัยรุ่น ซึ่งนักเรียนในวัยนี้อยู่ในช่วงของการเจริญเติบโต มีการเปลี่ยนแปลงทั้ง ทางร่างกายและจิตใจ ทำให้มีอารมณ์อ่อนไหวได้ง่าย และมีพฤติกรรมชอบเลียนแบบ รวมทั้ง ยังเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากทดลอง ต้องการความยอมรับจากกลุ่มเพื่อน คิดเพื่อนเชื่อเพื่อน มากกว่าพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่บางครั้งทำแต่งานจนไม่มีเวลาให้กับบุตรหลานของตน รวมทั้ง ยังไม่เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของวัยรุ่น จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนกลายเป็น เด็กที่มีปัญหา และหันไปพึ่งพาสยาเสพติดได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัญหาเสพติดในโรงเรียนได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียน หรือเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ จากการศึกษาถึงช่วงอายุของนักเรียนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดพบว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ใน

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (อายุ 13 – 14 ปี) เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงมากที่สุด ในกลุ่มนี้จะพบนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดร้อยละ 5 – 10 (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2549) สำหรับสาเหตุที่สำคัญของการใช้ยาเสพติด ได้แก่ ความคึกคะนอง ความอยากรู้อยากลอง อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน ปัญหาทางครอบครัว และการเสพยาเสพติดเพื่อความสนุกสนาน ตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันยาเสพติด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะร่วมมือป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราในด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเลือกคบเพื่อน การรู้จักปฏิเสธ และการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการใช้สารเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
4. เพื่อศึกษาตัวแปร ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการใช้สารเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่สามารถทำนายการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการใช้สารเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่แตกต่างกันจะส่งผลให้นักเรียนมีการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการใช้สารเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว

เป็นตัวแปรที่สามารถทำนายการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ อาศัยแนวคิดพื้นฐานของ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปี 2550 ที่ระบุถึงสาเหตุที่ทำให้เยาวชนเสพยาเสพติดที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2550, หน้า 4) ดังนี้

1. ธรรมชาติของเยาวชน ได้แก่ ความอยากรู้อยากลอง ความต้องการการยอมรับ
2. ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ความอ่อนแอของระบบการให้การศึกษา
3. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่สมดุล เกิดความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ
4. กระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม
5. อิทธิพลของสื่อทางลบ
6. สภาพแวดล้อมทางครอบครัว สังคมที่ไม่เหมาะสม
7. เยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของธุรกิจการค้ายาเสพติด

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของกรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน (กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 271 – 273) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการใช้สารเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์
3. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด
4. ประสบการณ์ในการใช้สารเสพติดเบื้องต้น
5. รายได้ของผู้ปกครอง
6. ความสัมพันธ์ในครอบครัว

ตัวแปรตาม

พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติด

1. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. การเลือกคบเพื่อน
3. การรู้จักปฏิเสธ
4. การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำไปวางแผนพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นข้อมูลสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้เห็นความสำคัญ และให้ความร่วมมือ ให้คำปรึกษากับคณะกรรมการผู้ปกครองนักเรียนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการป้องกัน แก้ไขปัญหาการเสพยาเสพติดในโรงเรียน รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ในการแนะแนวการศึกษาด้านการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการเสนอแนะแนวทางการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความร่วมมือในการป้องกันแก้ไข เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่ส่งผลต่อการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเลือกคบเพื่อน การรู้จักปฏิเสธ และการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 294 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2, 2550)

กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 294 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้จำนวน 167 คน

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ประสิทธิภาพในการใช้ยาเสพติดเบื้องต้น รายได้ของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว
2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด 4 ด้าน ประกอบด้วย การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเลือกคบเพื่อน การรู้จักปฏิเสธ และการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

นิยามศัพท์เฉพาะ

ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาที่รับเข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน ฉีด สูบ หรือ ดม ติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วทำให้มีผลต่อร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมของผู้เสพ ในทางเลื่อมลง นอกจากนี้ยังต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ จนติดเรื้อรัง ก่อให้เกิดปัญหา เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในงานวิจัยนี้จะศึกษา ยาเสพติดภายในขอบเขตเกี่ยวกับยาบ้า บุหรี่ สุรา กัญชา สารระเหย และเฮโรอีนเท่านั้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลรวมของการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดปีการศึกษา ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2549

จำนวนเงินที่ได้รับต่อสัปดาห์ หมายถึง จำนวนเงินทั้งหมดที่นักเรียนได้รับมาเพื่อใช้จ่าย ในโรงเรียนตามปกติในแต่ละสัปดาห์

ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง ผลคะแนนจากการทำแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับ ยาเสพติดชนิดเลือกตอบ 2 ตัวเลือก

ประสิทธิภาพในการใช้ยาเสพติดเบื้องต้น หมายถึง ผลคะแนนจากการทำแบบสอบถาม ประสิทธิภาพเกี่ยวกับยาเสพติดเบื้องต้น

รายได้ของผู้ปกครอง หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้ปกครองได้รับต่อเดือน โดยไม่หักค่าใช้จ่าย

ความสัมพันธ์ในครอบครัว หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์และความเป็นอยู่ภายในครอบครัวที่นักเรียนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน เช่น ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและสมาชิกภายในครอบครัว การใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว การพักอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวที่มีบิดามารดา การอยู่ร่วมกับผู้ปกครองหรือญาติ การอยู่กับเพื่อน การอยู่คนเดียว และอื่น ๆ

ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง ความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ความหมายของยาเสพติด ประเภทของยาเสพติด ลักษณะของยาเสพติด โทษภัยของยาเสพติด ลักษณะและอาการของผู้ติดยาเสพติด ตลอดจนนโยบาย แนวทางดำเนินการ ยุทธศาสตร์ การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การป้องกันยาเสพติด หมายถึง การปฏิบัติตน พฤติกรรมของนักเรียนให้พ้นจากโทษภัยของยาเสพติด โดยการปฏิเสธ หลีกเลี่ยง ให้ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับใคร ๆ ทั้งสิ้นกับยาเสพติดทุกชนิด มีการเฝ้าระวังไม่ให้มียาเสพติดแพร่ระบาดเข้าไปในครอบครัว และชุมชน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของนักเรียน 4 ด้าน คือ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเลือกคบเพื่อน การรู้จักปฏิเสธ และการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด ดังนี้

1. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หมายถึง การปฏิบัติตนของกลุ่มตัวอย่างในการทำกิจกรรม หรือการใช้เวลาในการทำภารกิจของตนเองและยังมีเวลาอีกส่วนหนึ่งที่เหลืออยู่เรียกว่าเวลาว่าง ซึ่งควรใช้เวลาว่างนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือบุคคลอื่น ตลอดจนเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดและตอบสนองการแสดงออก เช่น การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี การอ่านหนังสือ การปลูกต้นไม้ ฯลฯ ในลักษณะทำเป็นประจำ บ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้ง หรือไม่เคยทำ

2. การเลือกคบเพื่อน หมายถึง การที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง การอยู่ด้วยกันอย่างมีสัมพันธภาพที่ดี เอื้ออาทรต่อกันและกัน การมีเพื่อนสนิทหรือเพื่อนที่รู้ใจ ให้คำปรึกษาเมื่อมีทุกข์ เพื่อนจึงมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติตนในการเลือกคบเพื่อนเป็นการรู้จักวิเคราะห์และจำแนกลักษณะของบุคคลอันเป็นแนวทางหนึ่งในการเลือกคบเพื่อนและเป็นการรู้จักเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน ให้การยอมรับและมีทักษะในการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาเพื่อนเพื่อช่วยป้องกันปัญหาเสพติดได้

3. การรู้จักปฏิเสธ หมายถึง การที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักใช้ทักษะการปฏิเสธ การต่อรอง ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ควรเคารพซึ่งกันและกัน และเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่กลุ่มตัวอย่าง

สามารถกระทำได้ตามความต้องการ ในเชิงปฏิบัติโดยใช้ทักษะการปฏิเสธและการปฏิบัติตนนั้นต้องไม่เกิดผลประโยชน์หรือเกิดผลกระทบในทางลบตามมา แม้จะเป็นการชักชวนในหมู่เพื่อน การถูกเข้าชี้หรือสบประมาทจากหมู่เพื่อน การปฏิเสธที่ดี คือการปฏิเสธอย่างจริงจัง ทั้งท่าทางคำพูด และน้ำเสียงเพื่อแสดงความตั้งใจอย่างชัดเจนที่จะขอปฏิเสธเมื่อถูกเข้าชี้หรือสบประมาท เป็นการปฏิบัติในลักษณะเพื่อหาทางออกโดยเลือกวิธีปฏิเสธซ้ำโดยไม่ต้องใช้ข้ออ้าง พร้อมทั้งบอกเล่าหาทางเลี่ยงจากเหตุการณ์ไป และหากปฏิบัติได้ก็เท่ากับเป็นการปฏิบัติให้ห่างไกลยาเสพติด

4. การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันยาเสพติด หมายถึง การที่กลุ่มเป้าหมายเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในการจัดการกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด ที่กำหนดเป็นนโยบาย โครงสร้างหลักให้หน่วยงานสถานศึกษาจัดเพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของสำนักงาน ป.ป.ส. และกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ การจัดนิทรรศการหรือแหล่งความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โครงการจัดอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด การประกวดการเขียนเรียงความต่อต้านยาเสพติด การเดิน – วิ่งรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การแข่งขันกีฬาในวันต่อต้านยาเสพติด การเข้าฟังการบรรยายเมื่อเมื่อมีผู้มาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ฯลฯ เพื่อมีส่วนร่วมในการแสดงความสามารถ การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การวางแผนตรวจสอบสารเสพติดในร่างกาย การได้รับผลประโยชน์ที่เข้าร่วม เพื่อตนเองและสังคม โดยวัดการเข้าร่วมในลักษณะเป็นประจำ บ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้ง และไม่เคยเข้าร่วมเลย

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เปิดสอนจนถึงระดับชั้นสูงสุด คือ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดนาเหล่ายก โรงเรียนวัดต้นตาล โรงเรียนวัดหนองเสือ โรงเรียนวัดหัวกระสังข์ โรงเรียนบ้านเขาหินซ้อน